

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

Бардаша Сергія Володимировича

**на дисертаційну роботу Лоскоріх Габріелли Людвиківни на тему
«Обліково-аналітичне забезпечення діяльності підприємств сфери ІТ»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 071 Облік і оподаткування**

1. Ступінь актуальності теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій відбувається стрімкими темпами та зумовлює зміни як на макро-, так і на мікрорівнях. Поява і розвиток різноманітних цифрових сервісів, цифрових технологій призводить до скорочення витрат часу на процес збору й обробки інформації та зростання обсягів її зберігання. Впровадження сучасних цифрових технологій в сферу бухгалтерського обліку впливає як на методологічні аспекти організації бухгалтерського обліку і обробки облікової інформації, так і на технологічні. На тлі широкого впровадження ІТ у діяльність суб'єктів господарювання в переважній більшості останніх досліджень висвітлюються цифрові тренди, оцінюється вплив цифрової трансформації на економіку, не конкретизуючи зміни, які вона викликає в сфері бухгалтерського обліку. Ще один пласт проблем, що залишається майже не дослідженим, є недосконалість систем бухгалтерського обліку ІТ-підприємств в частині визначення повної вартості ІТ-проектів, інших продуктів ІТ-підприємств, а також оцінки ефективності їх діяльності для визначення системи заходів, спрямованих на їх стійкий розвиток.

Дисертаційна робота Лоскоріх Г.Л. присвячена комплексному дослідженню процесу формування обліково-аналітичного забезпечення ІТ-підприємств, поглибленню теоретичних основ, методичних положень та розробці науково-практичних рекомендацій з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення діяльності ІТ-підприємств.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт факультету бізнесу та сфери обслуговування Державного університету «Житомирська політехніка» МОН України за темою «Обліково-аналітичне забезпечення ІТ-підприємств» (номер державної реєстрації 0120U103444). Основним результатом виконання дисертаційної роботи, що корелюється з завданням означеної теми НДР є удосконалення теоретико-методичних положень бухгалтерського обліку та аналізу діяльності ІТ-підприємств.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Оцінюючи основні результати дисертації, що виносяться на захист, необхідно підкреслити їх теоретичну обґрунтованість та орієнтацію здобувача на чітке формулювання власної позиції.

Підтвердженням наукової аргументованості та обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи є логічна послідовність у постановці і виконанні завдань згідно мети дослідження. Робота містить необхідні теоретико-методологічні, методичні та аналітичні розробки, належним чином висвітлені у відповідних розділах.

Наукова обґрунтованість і достовірність викладених у роботі Лоскоріх Г.Л. результатів забезпечується творчим використанням наукових підходів, системним вивченням та узагальненням результатів наукових розробок вітчизняних та зарубіжних фахівців із проблем обліку та аналізу діяльності суб'єктів господарювання ІТ-сфері, критичним осмисленням значної кількості літературних джерел (всіх 181, з них 10 – нормативно-правові акти, аналітичні звіти, 51 – іноземні публікації, 120 - вітчизняні публікації).

Теоретико-методологічну основу дисертаційної роботи склали теоретичні, організаційні і методичні положення бухгалтерського обліку та аналізу діяльності ІТ-підприємств, викладені у наукових працях провідних фахівців з питань визначення тенденцій розвитку бухгалтерського обліку як галузі наукових знань, формування обліково-аналітичного забезпечення ІТ-підприємств, а також наукових публікацій з цифровізації економічних процесів, менеджменту ІТ-підприємств, ризикології.

Методологічну основу дослідження склали системний та діалектичний підходи до формування обліково-аналітичного забезпечення ІТ-підприємств. У дисертаційній роботі доречно застосовані методи наукової абстракції та узагальнення, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, аналогії та моделювання, групування.

Сформульовані за результатами проведеного дослідження висновки у повному обсязі відображають хід розв'язання поставлених у роботі завдань та відображають їх сутність та значення для подальшого розвитку галузі наукових знань та розв'язання проблем практичного характеру.

Список використаних джерел охоплює сучасні вітчизняні та зарубіжні публікації, а додатки містять інформативні матеріали щодо оцінки розвитку ІТ-сфери в Україні, теоретичних узагальнень понятійного апарату, довідки про впровадження результатів дисертації.

Апробація нових наукових результатів дисертації, спрямованих на впровадження методичних розробок і практичних рекомендацій з організації та ведення обліку, а також аналізу діяльності ІТ-підприємств. Безпосереднє впровадження на час проведення захисту дисертаційної роботи отримали: рекомендації щодо порядку обрання аутсорсингових або інсорсингових форм організації бухгалтерського обліку (ТОВ «Інтелект Технолоджіс», довідка № 001/211018 від 18 жовтня 2021 р.); пропозиції щодо формування облікової

політики в ІТ-підприємствах (ТОВ «ДЕ ВІЗУ ГЛОБАЛ», довідка № 01-01 від 11.01.2021 р.); типологізація та порядок ідентифікації ризиків ІТ-підприємств (щодо організації та здійснення діяльності, а також для ІТ-проектів) (МПП «К&К», довідка № 10 від 23.09.2021 р.); комплекс заходів облікового характеру щодо мінімізації наслідків ризиків в частині забезпечення інформації та використання інструментів резервування (ТОВ «ПАРТНЕР-2», довідка № 11 від 10.12.2020 р.).

Результати дисертаційної роботи також були використані при підготовці окремих тем лекційних і практичних занять навчальних дисциплін «Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті», «Звітність підприємств», «Оподаткування підприємств» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», про що засвідчує довідка № 121/UA/2021 від 24 червня 2021 року.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок про обґрунтованість і достовірність представлених у дисертаційній роботі Лоскоріх Г.Л. наукових положень, висновків і рекомендацій, а також про високий науковий рівень здобувача.

3. Наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення зі змістом дисертації Лоскоріх Г.Л., основними науковими працями здобувача дозволило визначити найважливіші теоретико-методологічні положення, висновки та рекомендації, що доводять наукову новизну, сформульовані здобувачем самостійно та відображають її науковий внесок у розв'язання наукового завдання щодо розроблення та обґрунтування теоретичних положень, методичних підходів і рекомендацій щодо формування обліково-аналітичного забезпечення ІТ-підприємств.

Основні положення наукової новизни полягають у наступному:

- дістала подальшого розвитку класифікація ІТ-підприємств (за ознаками: замовники; система оподаткування; види проєктів, що виконуються; моделі організації бізнесу), наслідки якої є суттєвими для організації бухгалтерського обліку та обрання параметричної моделі оцінки ефективності діяльності суб'єктів господарювання ІТ-сфери (с. 40-41);

- уточнені поняття «ІТ-проект», «ІТ-послуга», «ІТ-товар», взаємозв'язок між ними з позиції відображення їх в бухгалтерському обліку, а також умови та вимоги до належної організації їх обліку (с. 48-51);

- дістала подальшого розвитку класифікація ризиків ІТ-підприємств (за ознаками: сфера виникнення; фактор ризику; наслідки ризику), наслідки якої створюватимуть додаткове теоретичне підґрунтя як для ефективного управління ними, так і управління ІТ-підприємством загалом (с. 69-71);

- удосконалено організаційне забезпечення бухгалтерського обліку діяльності ІТ-підприємств за умов обрання аутсорсингових або інсорсингових форм його організації на основі визначених факторів (вимоги інвесторів; розмір ІТ-підприємства; тривалість функціонування; загальна

схема роботи) та уточнення облікової політики щодо нематеріальних активів, витрат майбутніх періодів, незавершеного виробництва, забезпечень, доходів та витрат, що доцільно враховувати під час розробки методичних вказівок для суб'єктів господарювання у сфері ІТ-сфери (с.78-99);

- удосконалено облікове забезпечення процесу управління ризиками діяльності ІТ-підприємств, обґрунтованого на основі визначеного переліку індикаторів ризику та реагування на суттєві загрози (с. 118), способів управління ризиками на основі запропонованої системи аналітичного обліку операцій з формування резервів (для резервів організаційної забезпеченості та резервів під покриття витрат, пов'язаних з виконанням ІТ-проєкту) (с. 121-129);

- дістали подальшого розвитку питання організації та методики управлінського обліку на ІТ-підприємствах, що ґрунтуються на ідентифікованих проблемах недосконалості управлінської звітності та визначеному комплексі показників аналізу діяльності ІТ-підприємств (с. 147), за наслідками чого було розроблено систему управлінської звітності: ІТ-1 «Звіт для ідентифікації ризиків»; ІТ-2 «Звіт про рівень виконання ІТ-проєкту» (для підприємств, що використовують модель ціноутворення Fixed Price / Time&Materials); ІТ-3 «Звіт про джерела фінансування ІТ-продукту», ІТ-4 «Оцінка продаж та ефективності ІТ-продуктів» (с. 150-159);

- дістали подальшого розвитку питання організації аналізу ефективності ІТ-проєкту, що ґрунтується на результатах класифікації робочих процесів ІТ-підприємства, структурування виконання ІТ-проєкту як базового етапу організації аналізу, а також ідентифікації інформаційного забезпечення, системи показників та опису методики їх розрахунку, що у комплексі забезпечуватимуть реалізацію процесу аналізу ефективності ІТ-проєкту, як суттєвої складової діяльності ІТ-підприємства (с. 162-184).

Отже, основні наукові положення, результати і висновки дисертаційної роботи Лоскоріх Г.Л. мають істотну новизну, достатню ступінь обґрунтованості, достовірність яких доведена автором.

4. Наукове значення та практична цінність одержаних результатів дослідження

Проведене Лоскоріх Г.Л. дослідження має як теоретичне, так і практичне значення, оскільки застосування запропонованих авторських розробок сприяє не тільки удосконаленню процесу формування обліково-аналітичного забезпечення ІТ-підприємств, а загальному удосконаленню процесів управління та оцінки діяльності ІТ-підприємств.

Прикладне значення результатів дисертаційного дослідження визначається можливістю застосування його положень, результатів і практичних рекомендацій, спрямованих на організацію та ведення обліку, здійснення аналізу діяльності ІТ-підприємств, а також формування нових професійних компетентностей здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «бакалавр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». Це

підтверджується довідками про впровадження від: ТОВ «ПАРТНЕР-2» (довідка № 11 від 10.12.2020 р.); ТОВ «ДЕ ВІЗУ ГЛОБАЛ» (довідка № 01-01 від 11.01.2021 р.); ТОВ «Інтелект Технолоджіс» (довідка № 001/211018 від 18 жовтня 2021 р.); МПП «К&К» (довідка № 10 від 23.09.2021 р.), а також Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (довідка № 121/UA/2021 від 24.06.2021 р.).

5. Повнота викладення наукових положень, матеріалів, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації

За результатами дослідження опубліковано 18 наукових праць загальним обсягом 6,65 ум.-друк. арк. (з них 4,17 ум.-друк. арк. належать особисто автору), з яких: 1 публікація у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу обсягом 0,47 ум.-друк. арк., особисто автору належить 0,23 д.а.; 1 публікація у науковому виданні, включеному до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «А» обсягом 0,86 д.а., особисто автору належить 0,17 д.а.; 7 публікацій у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б», 3 яких підготовлено одноосібно (загальний обсяг 3,86 д.а., особисто належить автору 2,58 д.а.); 9 публікацій апробаційного характеру в інших наукових виданнях, 7 з яких підготовлені одноосібно (загальний обсяг 1,46 д.а., особисто автору належить 1,19 д.а.).

Участь Лоскоріх Г.Л. у роботі в співавторстві зазначена у дисертації. Опубліковані матеріали повністю відображають зміст дисертаційної роботи, основні положення та наукову новизну дисертаційної роботи, відповідають вимогам п. 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

6. Академічна доброчесність

Порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації) в дисертації та наукових працях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційного дослідження Лоскоріх Г.Л., не виявлено.

7. Дискусійні питання та зауваження до дисертаційної роботи

Поряд з позитивною оцінкою дисертаційної роботи, можна відзначити, що деякі твердження є дискусійними або потребують доопрацювання:

1. Автор зазначає, що: «Враховуючи проведені дослідження, пропонуємо під терміном «обліково-аналітичне забезпечення» розуміти цілісну систему, яка складається з сукупності принципів, елементів, методів та процедур, ...» (с. 43). З даної дефініції незрозуміло, що автор розуміє

під елементами, адже з позиції теорії систем кожна складова системи вже є елементом, у т.ч. принцип, метод, процедура.

2. Автор на с. 75 зазначає, що: «Питання організації бухгалтерського обліку на ІТ-підприємствах є достатньо актуальними», зазначаючи, що: «це обумовлено розширенням сфери ІТ. прагненням керівництва ІТ-підприємств до мінімізації витрат, пов'язаних з організацією та управлінням. По-третє, відбуваються позитивні зміни в законодавчій сфері – приймаються нормативно-правові документи, які надають пільгові умови здійснення діяльності, вирішують певні організаційні питання» (с. 75). Наведена аргументація актуальності є вкрай дискусійною, адже будь-яке удосконалення, як результат цільової рефлексії, обумовлюється не уявними, а фактичними проблемами, недоліками, зокрема, недосконалістю організації бухгалтерського обліку. Автор у подальшому наводить окремі екзогенні фактори, однак суттєві причини незадовільного стану організації обліку на ІТ-підприємствах, на нашу думку, залишилися майже нерозкритими.
3. Автор ставить за мету розкрити особливості облікових способів зниження ризику ІТ-підприємств (с. 19), хоча, на нашу думку, таке завдання неможливо виконати, адже таких способів не існує, може бути лише сформовано інформаційне забезпечення управлінського рішення щодо зниження ризику.
4. З тексту роботи незрозуміло, з яких причин автор, декларуючи розкриття методики оцінки ефективності діяльності ІТ-підприємств, акцентує увагу лише на питаннях організації та методики аналізу ефективності ІТ-проєкту (п. 3.2 дисертації).
5. Автором запропоновані методики аналізу ефективності ІТ-проєкту (рис. 3.6, с. 179), яка заслуговує на увагу, однак вимагає пояснення, чому для аналізу ефективності ІТ-проєкту з позицій замовника достатньо лише вивчення таких критеріїв як: дотримання встановлених строків; дотримання бюджету ІТ-проєкту; якість обслуговування замовників.

Наведені дискусійні положення і певні недоліки істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Лоскоріх Габріелли Людвиківни на тему «Обліково-аналітичне забезпечення діяльності підприємств сфери ІТ».

8. Оформлення дисертаційної роботи

Оформлення дисертації за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим МОН України, наказ № 40 від 12 січня 2017 р. Матеріали дисертації чітко висвітлюють одержані під час дослідження науково-практичні результати.

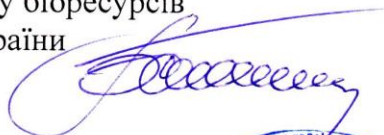
9. Загальний висновок

Дисертаційна робота Лоскоріх Габріелли Людвиківни на тему «Обліково-аналітичне забезпечення діяльності підприємств сфери ІТ», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є завершеним самостійним дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані теоретико-прикладні результати в сфері формування обліково-аналітичного забезпечення діяльності підприємств сфери ІТ.

За змістовними та формальними ознаками дисертаційна робота відповідає вимогам пунктів 10, 11, 12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а її автор - Лоскоріх Габріелла Людвиківна - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 Облік і оподаткування галузі знань 07 Управління та адміністрування.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри готельно-ресторанної справи та туризму
ННІ неперервної освіти і туризму
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
МОН України

С.В. БАРДАШ

Підпис д.е.н., проф. С.В. Бардаша засвідчую:

